

Reactie naar aanleiding van internetconsultatie Participatiewet in Balans

Zaffier (openbaar lichaam sociale zaken voor gemeenten Alkmaar, Dijk en Waard, Heiloo, Bergen, Castricum en Uitgeest) onderschrijft de aanpassing van het fundament van de Participatiewet.

Zaffier vindt daarbij het volgende van belang:

- garanties voor bestaanszekerheid;
- persoonlijke aandacht maar zeker ook (financiële) ruimte voor meerdere contactmomenten per jaar;
- meedoen in de samenleving en ook meer mogelijkheden daartoe creëren (integrale aanpak o.a. met Economische Zaken, stimuli voor SROI);
- uitvoerbaarheid zowel in beleid als voor de consulenten;
- een betrouwbare en consistente overheid dus Pw als vangnet mag niet onderhevig zijn aan “conjuncturele” veranderingen maar moet een bestendige basis vormen voor die inwoner, die (langere tijd) niet het vermogen heeft zelfstandig in de kosten van levensonderhoud te kunnen voorzien. Bijvoorbeeld niet meer: geen taaleis/wel taaleis/geen taaleis, wel boete/geen boete/wel boete/andere vorm boete, verplichte terugvordering/deels verplichte terugvordering/ geen verplichte terugvordering om een paar voorbeelden van de afgelopen decennia te noemen;
- dat inwoners goed en eenduidig kunnen teruglezen waar ze in bepaalde situaties recht op hebben en wat hun verplichtingen zijn. De verplichtingen zouden zo verwoord moeten staan dat deze als intrinsiek logisch worden ervaren als er een beroep wordt gedaan op de Pw oftewel dat deze aansluiten bij denk- en doenwereld verschillende doelgroepen Pw;
- erkenning dat de Pw meerdere doelgroepen bedient en in artikelen dit ook tot uiting brengen (bevordert tevens intrinsieke motivatie tot naleving) door differentiatie aan te brengen (wetgeving heeft hierin kader scheppende taak en kan niet afgewenteld worden op toepassing maatwerk door gemeente);
- meer sturing vanuit wetgeving om niet-gebruik tegen te gaan;
- integraal werken meer vorm zou moeten krijgen in Pw en bepaalde onderdelen ook gestoeld zouden moeten zijn op meer integraal departementaal werken. Alleen samen komen we verder;
- ontwikkeling systeem op landelijk niveau waarin actuele competenties en recente werkervaringsgebieden uitkeringsgerechtigden geregistreerd kunnen worden met een “informatiehoudbaarheidsdatum” waarna systeem signaal afgeeft ten behoeve van update. Dit om beter in beeld te brengen/krijgen wat aanbod is, aansluiting bij vraag te kunnen beoordelen en in kaart te brengen waar het hiaat ligt;
- meer aandacht voor arbeidspotentieel NUG'ers en meer middelen om dit in kaart te brengen;
- Instrument in het systeem waar je de vooruitgang van de ontwikkeling/stapjes die de klant maakt kunt registreren en bewaken;
- preventie beter borgen in wet- en regelgeving beginnend bij de poort en vervolgens in alle gremia van de wet. Daarnaast stimuli opnemen in wet en financiële verantwoording, die op preventie sturen en inzet daarvan bevorderen;
- meer landelijke ingezette en voor alle gemeente beschikbare preventie maatregelen (gedragswetenschappelijke inzichten borgen in kennis bij professionals en in informatie en besluiten, meer instrumenten landelijk beschikbaar stellen (filmpjes, infographics) die door gemeenten aan te passen zijn op lokale logo's, naam organisatie, contactgegevens etc.;
- betaald data diverse wetgeving beter op elkaar afstemmen (bijstand, WW, toeslagen) ter bevordering betere grip op en vergroten overzichtelijkheid maandinkomen en daarmee beheersbaarder maken financiële huishouding;

- bij beëindiging uitkering wegens inkomsten boven de norm maatregelen ter voorkoming inkomensterugval;
- bevorderen eenduidige, duidelijke en samenhangende wetgeving op lokaal niveau door reikwijdte van artikelen in Participatiewet beter te kaderen (te vaak moet jurisprudentie dit doen waarmee de rechter op de stoel van de wetgever moet gaan zitten en het ook lang duurt voordat er duidelijkheid ontstaat waartoe gemeente wel/niet bevoegd is of wat de bedoeling van de wetgever nu feitelijk is);
- voldoende middelen voor de persoonlijke aanpak;
- verduidelijk artikel 17, eerste en tweede lid Pw zodat helder is wat onder inlichtingenplicht en medewerkingsplicht valt (advies om jurisprudentie hieromtrent uitgewerkt in wetgeving te bestendigen) en een duidelijke termijn benoemen bijvoorbeeld “binnen uiterlijk een maand nadat wijziging bekend werd bij belanghebbende”. Draagt bij aan duidelijkheid en eenduidigheid. Dan kan tekst en toelichting zo ingericht worden dat bij “foutjes” of misverstanden dit nooit kan leiden tot boete of maatregel. Dit artikel is immers de poort tot repressieve maatregelen. Nu wordt er alleen aan de repressieve maatregelen gesleuteld en niet aan de basis;
- vertrouwen is een wederkerig begrip waarbij de overheid de gangmaker is maar ook de andere partij/de belanghebbende aan zet is. Dit laatste komt onvoldoende uit de verf. Verwachtingen rondom bijvoorbeeld giften gaan schuren met doenvermogen. Ook zijn er de nodige twijfels over handhaafbaarheid van bepaalde wijzigingen.;
- evenredigheidstoets “nieuwe stijl” meer vorm geven in Pw;
- proeftijd samenwonen van 6 maanden herinvoeren (bevordert melden samenwonen, omdat men niet bang hoeft te zijn om direct financieel afhankelijk te moeten worden van partner bij melding samenwoning. Huur etc. eigen woning kan dan gewoon doorbetaald worden., Met name onzekerheid over slagen samenwonen/relatie speelt een rol bij niet melden en angst om bij breuk met lege handen te staan (geen huis/geen geld) wat vooral bij aanwezigheid van kinderen niet aanvaardbaar is voor een ouder).
- Nog meer in (doelstelling) Participatiewet tot uiting brengen dat Participatiewet ook onderdeel is van een groter geheel. In het Sociaal Domein maar ook bij onderwerpen als jongeren in beeld krijgen en met name houden. Een bewoording in tekst en toelichting rondom vierwekenzoektermijn kan hierin cruciaal zijn. En zo zijn er meer onderwerpen.

Uitvoerbaarheid

- Het begrip gezamenlijke huishouding is ook in dit wetsvoorstel niet nader gedefinieerd/aangescherpt op basis van de vele jurisprudentie, terwijl dit in de praktijk tot veel onduidelijkheid en misverstanden leidt bij uitkeringsgerechtigden (dus zeer makkelijk hierin een fout te maken in casu aannames te doen) en daarnaast vergen onderzoeken heel veel tijd en blijken toch in bezwaar en beroep vaak te stranden, omdat meer onderbouwing wordt verwacht wat praktisch niet haalbaar is. Dit leidt ook tot frustratie bij uitvoerders want het komt menigmaal voor dat er wel samengewoond wordt maar dit niet bewijsbaar is. Dit knaagt ook aan draagvlak sociale zekerheid.
- De huidige methodes om te bepalen of er sprake is van vermogen bij aanvang en gedurende de uitkering zouden aanpassing behoeven, want nodeloos ingewikkeld en daarmee makkelijk door uitkeringsgerechtigde om hierin een foutje te maken door niet alles wat gemeld dient te worden ook op te geven en voor de uitvoering een ingewikkelde manier van berekenen en lastig uit te leggen aan belanghebbende. Met name het advies om zowel bij aanvraag als gedurende uitkering zelfde berekeningsmethode te hanteren.
- Advies om zes maanden-jurisprudentie in wetgeving te bestendigen en de vorm waarin doet een mogelijkheid ontstaan dit te laten aansluiten bij de basisprincipes Pw in balans.
- Er zou meer aandacht mogen zijn voor de mensen die onder de Participatiewet vallen maar weinig tot geen kans hebben om betaald werk te vinden. Uit onderzoek van de gemeente

Den Haag blijkt bijvoorbeeld dat slechts 10 procent van de langdurig bijstandsgerechtigden op korte termijn de arbeidsmarkt op kan. Ook zijn er sinds de invoering van de Participatiewet meer mensen met een arbeidsbeperking ingestroomd.

Als de wet bedoelt dat die groep ook mee kan doen, dan moeten gemeenten en uitvoeringsorganisaties goed toegerust worden om dat mogelijk te maken.

- Meer maatwerk en meer begeleiding betekent ook meer uitvoeringskosten. En op het budget voor arbeidstoeleiding is juist de afgelopen jaren sterk bezuinigd. Er wordt (nog) niet gerept over de middelen die nodig zijn om de plannen uit te voeren.
- De Participatiewet biedt een bestaansminimum. Wijzigingen in bijvoorbeeld de leefsituatie kunnen voor betrokkenen onoverzichtelijke gevolgen hebben. Het bestaansminimum wordt aangepakt en moet de volgende kenmerken hebben:
 - Toereikend
 - Voorspelbaar
 - eenvoudig

De laatste 2 begrippen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden: hoe eenvoudiger het systeem is, hoe voorspelbaarder de uitkomst. Wanneer het systeem eenvoudig is, worden er minder fouten gemaakt en is het ook beter te begrijpen. Dit komt het vertrouwen ten goede.

Een nieuwe term duikt op: basaal inkomen. Niet te verwarren met de nog altijd voortdurende discussie over het basisinkomen, daar gaat het in deze beleidsanalyse niet over. Dan hebben we het aloude 'sociaal minimum' (het bruto wettelijk minimumloon), de bijstandsnorm (in feite het netto wettelijk minimumloon) en het bestaansminimum. Het basaal inkomen is een 'toereikend en eenvoudig bestaansminimum'. Voor de duidelijkheid zou het goed zijn om één term te hanteren in het Sociaal Domein en die goed te definiëren: wat is het bestaansminimum?

- Controleerbaarheid van giften, boodschappen, geldleningen: belanghebbende zelf te laten bepalen wanneer giften, boodschappen, geldleningen, kosten zelfstandige, bijzondere verwervingskosten gemeld gaan worden is niet uitvoerbaar en gaat knagen aan doel van de wet (vangnet uitkering) en daarmee uiteindelijk ook aan draagvlak. Dan zal wetgeving weer worden aangepast terwijl bestendigheid juist ook bijdraagt aan begrijpelijkheid en naleefbaarheid.
- Dit geldt ook voor creëren mogelijkheden mantelzorg (mantelzorg voor achterneef of buurman). Wat is intensieve mantelzorg?
- Er zit een tegenstrijdige boodschap in wetsvoorstel waar het gaat om handhavingsmaatregelen: fraude mag ook onder Pw in balans niet lonen maar de repressieve maatregelen worden ook bij fraude kan-bepalingen en lijken bijna niet meer toepasbaar gezien alle in de toelichting aangevoerde redenen om bijvoorbeeld niet tot terugvordering over te gaan of niet tot oplegging maatregel of boete over te gaan.
- Terugvordering als instrument, dat in de kern bedoeld is voor herstel in de rechtmatige situatie en betaalbaar houden en behoud draagvlak voor sociaal zekerheidsstelsel wordt nu min of meer neergezet als strafmaatregel. Er worden veel redenen aangedragen, zowel in de omstandigheden van de belanghebbende als in kosten van uitvoering, om terugvordering te beperken dan wel in zijn geheel niet terug te vorderen. Deze redenen zijn in de praktijk in bijna elke situatie van toepassing (er zijn altijd gevolgen bij instellen vordering voor financiële situatie debiteur en de kosten van uitvoering zijn altijd aanwezig en door de duur van het gemiddelde invorderingsproces ook vaak hoog). En wat zijn de gevolgen bij aanvraag vangnetuitkering door gemeente bij overwegend niet terugvorderen als beleidslijn?
- Verzoek om duidelijkheid over de tegenprestatie, verschil tussen oude en nieuwe situatie.

- Artikel 31, tweede lid, sub j: vanuit de uitvoering lopen wij er tegenaan dat indien klant nog een kleine vergoeding krijgt over hetzelfde jaar, het volledige bedrag belast wordt. Dit heeft enorme financiële gevolgen. Hoe zit het in combinatie met bufferbudget?
- Wij maken ons wel zorgen of het goed zal gaan met het nieuwe artikel 32 lid, vijfde lid sub a tot en met d. Wordt er met juiste periode verrekend en wordt er gekeken naar de onkostenvergoeding. Brengt dit niet juist meer werk met zich mee en meer terugvorderingen?
- Kan artikel 34, tweede lid sub b al worden toegepast, aangezien huidige werkwijze niet efficiënt is en nog vragen oproept bij de uitvoering?
- Door het behouden van de zoektermijn (artikel 41), worden jongeren niet meteen geholpen en verliezen we ze uit het oog. Wij willen juist de jongeren in beeld krijgen en houden en dit draagt hier niet in bij.
- Wordt er bij artikel 43a wel het vermogen opnieuw vastgesteld of het eerder vastgestelde vermogen? Je hoeft namelijk geen gegevens op te vragen als een klant binnen een jaar opnieuw een aanvraag indient.

Goed voorbeeld:

Artikel 31 In het nieuwe 2 e lid onder m wordt een bedrag van € 1200 per kalenderjaar als gift in ieder geval vanuit het oogpunt van bijstandsverlening verantwoord geacht. In de memorie van toelichting wordt aangegeven dat de belanghebbende pas een gift hoeft te melden nadat die € 1200 is bereikt. Dat betekent praktisch gezien dat de belanghebbende bepaald of het een gift is of niet. Door hierover veel onduidelijkheid te laten kan het in de praktijk nogal eens voor komen dat de gemeente bij een heronderzoek er anders over denkt. Er is dan geen schending van de inlichtingenplicht omdat die niet van toepassing is maar mogelijk wel een terugvordering. Het vertrouwen van de burger in de overheid neemt daardoor niet toe. Het verdient o.i. aanbeveling om hier nog eens kritisch naar te kijken. Wat is een definitie van een gift. Wij ontvangen ook signalen dat klantmanagers bij verschillende gemeenten hiermee worstelen. Wanneer iemand die € 1200 in één maand ontvangt zou je, in navolging van artikel 19 ook kunnen zeggen dat hij in die maand niet in zodanige omstandigheden verkeert dat hij niet over de middelen beschikt om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te voorzien